

PISATELJ IVAN POTRČ

Ivan Potrč ni imel lahke poti ne v življenje in ne v literaturo. Z neko njemu lastno kmečko trmo in zagrizenostjo je vsemu navkljub ostal zvest samemu sebi, zaupal v svojo ustvarjalno moč in ideje, ki jih je oznanjal kot človek in pisatelj, in — zmagal: danes velja za enega naših najvidnejših pisateljev. Najvidnejših prav zato, ker je v svojih delih, že od prve črtice dalje, s pošteno odkritosrčnostjo razkrival življenje svojih ljudi, do tedaj neznanih v naši književnosti. Tako je obogatil kmečko pripovedništvo in dramatiko pri nas z novo vsebino in z novimi človeškimi podobami.

Življenje. Rodil se je kot kmečki sin 1. januarja 1913 v Štukih, dobre pol ure severozahodno od Ptuja po cesti proti Vurberku. V bližnje mesto je hodil v osnovno šolo in nato v gimnazijo, da bi postal, kakor so želeli doma, »gospod«. Vendar se je pot bistrega, a v resnično življenje na tem svetu uprtega študenta že zgodaj usmerila drugam. Revščina in krivica tam okoli in v bližnjih Halozah sta mlade ljudi opozarjali, da v življenju ni vse v redu. Tako so si razgibani in revolucionarno razpoloženi dijaki ptujske gimnazije ustanovili literarno družino ter v tem okviru prirejali literarne sestanke, študirali socialno vprašanje, med drugim tudi Kerenčičeve in Žgečeve študije o gospodarskih in družbenih vprašanjih Slovenskih goric in Haloz, in proti koncu šolskega leta 1931/32 začeli izdajati s strojem pisan in nato šapirografiran list *Rast*; urejal ga je Ivan Bratko, med najagilnejšimi sodelavci pa je bil ravno Ivan Potrč. Na duhovno oblikovanje mladih revolucionarjev sta vplivala napredni profesor na ptujski gimnaziji dr. Franjo Žgeč in dr. Jože Potrč, že takrat znan komunist in zdravnik v bližnjih Janežovcih, ljudski zdravnik v pravem pomenu besede.

Zatorej so prvi koraki v slovstvenem delovanju Ivana Potrča vodili v socialno problematiko. V *Rasti* je objavljajal predvsem prozo, pesmi ni rad dajal od sebe. Kmalu je prodril tudi v javnost: že leta 1933 mu je sourednik Ljubljanskega zvona Tone Seliškar objavil novelo *Kopači*, naslednje leto pa je prinesla odlomek novele *Kočarji Kreftova Književnost*.

Toda delovni program literarne družine se je čedalje bolj razraščal v političnoagitacijsko smer. In posledica: mladi »prevratnik« je moral z nekatereimi somišljeniki nekaj mesecev pred maturo (januarja 1934) iz gimnazije in je bil nato malodane celo leto zaprt v Ljubljani. Ko je bil izpuščen, se je zadrževal nekaj časa doma, nato pa brez pravega zaslužka težko živel v Celju, Rušah in Mariboru; tu je bil najprej tajnik Umetniškega kluba in šele 1938 je dobil stalno službo časnikarja pri mariborskem *Večerniku*. Leta 1940/41 je služil bivošo jugoslovansko vojsko.

Kljub preganjanju je tiste čase precej pisal. Zaradi cenzure se je včasih zatekal k parabolam (Kitajske novele v *Obzorjih*). Tudi nekaj pesmi je pod psevdonimom Juraj Tjoš izšlo v *Obzorjih*, nekaj pa tudi v *Ženskem svetu*; v Rušah je nastala tudi njegova Himna ruških delavcev. Poleg tega je tu zasnoval daljši roman *Koča Lovrenca Trobentarja* iz življenja ruških delavcev, a mu je služenje vojaškega roka delo preprečilo. Dve poglavji romana, ki sta izšli v Ljubljanskem zvonu, *Prekleta zemlja* in *Sveti zakon*, pričata, da se je resno ukvarjal s pisateljstvom.

Po razpadu jugoslovanske kraljevske vojske aprila leta 1941 se je vrnil iz Makedonije ter se skrival pred Nemci doma in na Koroškem. Organiziral je ilegalno delo proti okupatorju, dokler ga niso poleti v Mariboru prijeli in poslali v taborišče Mauthausen. Spomladi leta 1942 je ves bolan prišel v Gradec, od koder pa je kmalu spet moral bežati. Z ilegalnim delom tudi zdaj ni prenehal; imel je zveze s Koroško in s Pohorjem in v Mariboru za las ušel smrti. Slednjič se je konec leta 1943 umaknil na osvobojeno ozemlje, najprej na Gorenjsko, kjer je delal v agitacijsko-propagandni službi, potlej pa ga je CK KPS poklical na Dolenjsko za urednika Ljudske pravice. Vse leto 1945 je delal v Beogradu kot dopisnik Borbe. V začetku 1946 je prišel v Ljubljano in prevzel uredništvo Ljudske pravice, od leta 1947 pa je glavni urednik pri Mladinski knjigi.

Vsa povojna leta je zelo aktiven tudi v javnem življenju: je republiški ljudski poslanec, bil pa je tudi predsednik Društva slovenskih književnikov.

Potrč pripovednik. Prav od svojih prvih literarnih poskusov tiči Potrč z vsem svojim bistvom globoko v domači zemlji. Obravnava socialno problematiko življenja v rojstnem kraju, se pravi na južnih obronkih Slovenskih goric, ki se prav pri Ptujju izgubljajo v Dravsko polje, ali pa v krajih pod Pohorjem. Pri svojem časnikarskem delu pred vojno — pisal je poročila za sodno kroniko — je, oborožen z naprednim gledanjem, spoznaval »vso revščino kočarjev in globoko propadanje duševnega življenja naših kmetov, ki so mu še vedno vzdajali avreolo idealiziranega položaja v romantični in zlagani patriarhalnosti«. Hote se je potemtakem odmaknil od takrat še vedno normativne večerniške povesti s prikazovanjem kmečke idile in prisluhnil utripu resničnega življenja okrog sebe.

Take so njegove črtice, povesti in novele, ki jih je sprva objavljial večinoma v Obzorjih, Ljubljanskem zvonu in drugod, leta 1946 pa izdal v izboru *Kočarji in druge povesti*, in tudi prvi večji tekst *Sin*, povest, ki je leta 1937 izšla pri Vodnikovih družbi.

Knjiga *Kočarji in druge povesti* vsebuje štirinajst po vsebini in po načinu pripovedovanja razgibanih zgodb o malih ljudeh: kočarjih, viničarjih, hlapcih in deklah, težakih in pastirjih, kmečkih proletarcih in polproletarcih, z vso njihovo revščino, stradanjem, krivicami in trpljenjem. To je življenje kočarske žene s kopicjo otrok, ki niso nikoli siti, ker jih majhna krpa zemlje ne more prerediti, dekle, ki »ne sme pogledati za fantom«, ker ji krivični svet to brani, moža, ki gara in se muči v mestu za družino, pa se ogoljufan in razočaran vrne domov, hlapčka, ki ga gospodar pretepa do smrti, da otrok obupa nad življenjem in se obesí. V nekaj povestih nas pisatelj popelje pod Pohorje med žagarje, ki navzlic vsakdanjemu trdemu delu bedno životarijo, prikaže nam človeka, kako je za nekaj dinarjev pripravljen ovaditi vsakogar, »ki je proti državi«, in ga celo ubiti. Ob vseh teh trpinah in garačih pisatelj razkriva svet, v katerem »mora biti siromak ponižen«, saj je vse življenje tako urejeno, da uklanja male ljudi izkoriščevalskemu redu: siromake v cerkvi strašijo s hudičem, v mestu s policijo, doma pa z žandarji in rubežem.

Povest *Sin* pa je pretresljiva povest o kmečkem otroku Karleku. Za geslo si je pisatelj postavil besede Maksima Gorkega: »Pisatelj mora aktivno sovražiti vse, kar človeka od zunaj ali od znotraj tlači, vse, kar ovira njegov svobodni razvoj in njegovo rast.« Karlek ne okuša ljubezni ne od matere, ki se je kot kočarska hči poročila s postarnim kmetom, v upanju pač, da »ga bo kmalu pobralo«, in ne od očeta, ki se sploh ne zmeni zanj. Vsi ga samo

pretepajo, strašijo s cigani in podnevi samega zapirajo v hišo, le vaški revež je dober z njim. V šoli Karlek prav tako večkrat okuša učiteljevo palico in hudobijo sošolcev pa še denarja za zvezke in knjige nima. In še toliko drugih ponižanj in grenkih razočaranj. Med vojno konča šolanje, doraste v fanta, se postavlja s prvo cigareto, gre z materjo na božjo pot, zve za njeno zapravljeno mladost, se udeležuje fantovskih pretepov in začne vasovati. Po očetovi smrti krepko prime za delo, ker bo kmalu prevzel domačijo. Poroči se, z ženino doto poplača dolgove. In spet trdo garanje; on išče utehe v vinu, ona pozabi na dekliske sanje o srečnem in lepem življenju.

V teh nadvse mračnih in trpkih zgodbah zajema pisatelj predvsem zunanje življenje svojih ljudi in ob tem s preprosto in jasno besedo slika socialno-ekonomske in moralne razmere v štajerski vasi med prvo svetovno vojno in v kapitalistični Jugoslaviji. Ljudje so žrtve razmer, ki jim ne dajo zaživeti človeka vredno življenje, jim maličijo srce in značaj ter zastrupljajo odnose med njimi, da se pretepajo, sovražijo in celo ubijajo. Vse te povesti so nastale iz pisateljeve gorke ljubezni do trpečih. Hkrati pa so žgoča kritika kapitalističnega reda na podeželju z njegovimi predstavniki in varuhi: župani, žandarji, financarji in duhovščino, ter izzvene v najstrastnejšo obsodbo privatne lastnine in so nepomirljiv protest zoper vse, kar take krivice poraja in dopušča.

Vendar se včasih, sprva resda nekam nedoločno in neprepričljivo, preblisne v njih tudi upanje, da bo nekoč bolje. V zadnji povesti iz Kočarjev, napisani leta 1946 na partizansko temo, pisatelj nakaže, da se bo naš človek, ker je stopil v boj, tudi razredno zavedel. »E, zdaj sodimo mi kočarji in viničarji, zdaj smo sodniki mi!« pravi partizanski brodnik.

Velika vera in pričakovanja pisatelja ter njegovih viničarjev in kočarjev so se uresničila z zmago naše revolucije: latentne sile so se sprostile v naših ljudeh, da so začeli uresničevati tisto, kar so prej le nejasno slutili v razbičani duši, da bi moralo priti. Zato pisatelj zdaj z že bolj umirjenim pogledom spremlja njih življenje in z zavzetostjo odkriva v svojih, prej pasivnih in apatičnih trpinih ustvarjalno moč in voljo — obete svetlejše prihodnosti.

A kako stežka in boleče so si ponekod, zlasti na podeželju, utirale pot nove oblike življenja, ki jih je terjal socialistični razvoj, je pokazal v delu *Svet na Kajžarju* (1948). V tej noveli ali povesti, kakor jo pisatelj sam imenuje, si viničarji in kočarji iz vzhodnih delov Slovenskih goric, prejšnji hlapci nemških gospodarjev ter najemni delavci domačih in tujih izkoriščevalcev, sami začenjajo kroit življenje v skladu s svojimi potrebami in koristmi.

Pripoved se razveže ob vprašanju: kdo bo predsednik vinogradniške zadruga in kdo bo prišel v njen odbor. Vsi, viničarji in politični ljudje na okraju s sekretarjem vred, imajo v mislih Vračka, ki se je že pred vojno družil z revolucionarnim študentom Kerenčičem. Resda je to krhek in nebogljen človek in je bilo v njem več zanesenjaka kakor pravega kmečkega proletarca, kadar je ljudem pripovedoval, kako na Kajžarju nekoč ne bo več gospode, pač pa bodo viničarji sami svoji gospodarji, a je vseskozi poštenjak. Nasprotniki ljudske volje, razlašeni veleposestniki, bi v zadrugo radi vrinili svoje ljudi. Ob tem se znajde Vračko v hudem precepu, zato se na množičnem sestanku izpove: preprost in naiven je pod Nemci nasedel lepim obljubam Hitlerjevih priganjačev, prevzel blokfirerstvo in tako izdal prijatelja Kerenčiča, ki so ga Nemci ubili. Tak ne more biti predsednik zadruga s Kerenčičevim imenom, a tudi Ritonja, »ta žandarski pes« v stari Jugoslaviji, ki si je pod

nemško okupacijo brčice »prirezoval po Hitlerjevi figuri« in čigar hčere so se vlačile z gestapovci, in drugi taki ne. Vračko si opere vest pred viničarji in tudi pred samim seboj, predsednik zadruga pa postane partizan Orešnik, odločen mož, ki se ne boji odgovornosti.

Okrog Vračka in njegovega predvsem etičnega problema pisatelj spretno naniza vrsto pozitivnih in negativnih oseb, značilnih za prve čase po vojni: Vračkovo ženo Julo, ki jo je trdo življenje naredilo osato in stvarno, okrajnega sekretarja Halugo, ki »se je pravzaprav zabil v kabinet in oslepel za vse, kar se je godilo okrog njega« in bil premalo z ljudmi, pa domišljavega geometra Klena, praznega čvekača, ki zmerja ljudi z »reakcijo«. Nekoliko preskopo in zato premalo jasno je očrtan partizan Orešnik. Na množičnem sestanku, ki pomeni vrh novele, pa zaživi glavni junak — Potrčev Kajžar, ljudstvo: prebuja se in začenja uveljavljati svojo voljo pri odločanju o svoji usodi. Zato je pisateljeva vera v delovno ljudstvo utemeljena in prepričljiva.

Z novelo Svet na Kajžarju se je pisatelju posrečila psihološko poglobljena in zato dobra sodobna novela. Spričo takih umetniških kvalitiet je zamikala filmske delavce in so na to temo posneli film Gorice.

Doslej najzrelejši sad Potrčeve ustvarjalnosti pa je vsekakor njegov roman *Na kmetih* iz leta 1954. Zasnoval ga je kmalu potem, ko je odložil Krefle. Prvotno je nameraval na podlagi resničnega dogodka, o katerem je mimogrede slišal doma, napisati novelo, a se mu je razrasla v njegov najobsežnejši tekst. O namenu svojega pisanja je sam izjavil tole: »Z delom bi rad nadaljeval Prežihovo tradicijo in pokazal, da se tudi na kmetih dogajajo težke tragedije, ki so zaradi svoje elementarnosti morda bolj pretresljive kot drugod.«

Roman je pripoved mladega osemnajstletnega kmečkega poba Hedlovega Južeka o tem, kako je zabredel v zločin. Ker mu mati po končani vojni ne mara prepustiti grunta, se spre z domačimi in odide k sosеду, k Topleku. Ta si je v želji, da bi se izognil vojski, nemški in partizanski, zacementiral črvesje in želodec in zdaj počasi hira, zato so se vse tri ženske: žena Zefa ter hčeri Hana in Tunika, razveselile mladega delavnega in krepkega pomagača. A ravno to je usodno za neizkušenega fanta. Čeprav je veljala njegova prva nežna ljubezen čisto platoničnemu hrepenenju po najmlajši, Tuniki, se kmalu nepremišljeno zaplete v razmerje s staro, zdravo in življenja željno Zefo. Neko noč ju pri njuni divji ljubezni zasači stari Toplek, ki, zlomljen nad ženino nezvestobo, umre. Nič ni pomagalo pri Južeku, ne materine prošnje, naj se vrne domov, in ne svarila drugih, naj se ogiblje Toplečk, Zefa navsezadnje zanosi. In tedaj se njena starejša hči Hana zboji, da bi se mati poročila z mladim Hedlom in mu zapisala grunt; zato spodrine mater in Južek zaide v nov, še hujši vrtinec ljubezenske sle: tudi Hana pričakuje otroka. Stara Toplečka, ki je medtem rodila deklico, pa tudi ne mara popustiti pred hčerjo. Tako si mladi »bikič« zapravi domači grunt, čeprav se je Štrafela — zaradi njega je pravzaprav zapustil dom — s svojim paševanjem v vasi tako onemogočil, da je moral oditi. Ves iz sebe je Južek tisti dan, ko se omoži sestra na domačiji in ko sam dokončno spozna, da je dom zanj izgubljen. Ponoči pijan kolovrati okrog in zaide k daljnemu sosеду, kjer vidi z alkoholom zastrupljeno mutasto deklico. Ko se vrne domov, zadavi Toplečko, ker jo najde opito in ker je z žganjem napojila tudi malo. Južeka zapro, na Toplekovem ga pričakuje Hana z materinim in svojim otrokom, Tunika pa se poroči od doma.

To na prvi pogled kaj vsakdanjo fabulo je pisatelj oblikoval z veliko umetniško močjo in invencijo. Zlasti v svoje osebe se je do kraja vživel ter jih prikazal v vsej njihovi zapletenosti prepričljivo in zanesljivo.

Najbolj se je osredotočil na komplicirano duševnost glavnega junaka, nenavadno občutljivega Južeka, tembolj, ker »ga je stisnil nekje za golšo«, se pravi, ker se mu je zasmilil. Pred zavzetim bralcem polnokrvno zaživi najprej še neprebujeni fant, čigar seksualna sla pa se naglo razbesni v pravi orkan, da mu zamegli pogled na vse drugo in ga čedalje bolj nezadržno drevi v pogubo. Dalje je pisatelj živo upodobil ženske, ki so pravzaprav vzrok vse Južekove nesreče. To so naturna bitja, ki ne poznajo meja pri svojem gonu za moškim in za gruntom. Najmočnejše je prikazana stara Toplečka, Zefa, gibalna sila vsega dogajanja: mlademu fantu se nastavlja, da ga slednjič do kraja zmeša in priveže nase s svojo nenasitno čutnostjo. A ko se je Južek naveliča in se speča s Hano, se prevarana obema maščuje s tem, da še trdneje sede na grunt. Tudi Hano požene Južeku v objem predvsem strast za gruntom, drugače si namreč ni mogoče razložiti nepričakovane spremembe v njenem razmerju do Južeka. Daleč od tega vrtinca strasti pa živi svoje posebno življenje najmlajša — Tunika: umakne se vase in v svojo zatajevano ljubezen do Južeka, ki se ji nazadnje vdano odpove. — Od stranskih oseb je avtor največ pozornosti posvetil oblasti željnemu na pol skrivaču na pol partizanu Štrafelu; premalo aktivna v svoji ljubezni do edinega sina pa je Južekova mati.

Odkrivanje intimnega erotičnega življenja je v tem delu najbolj pritegnilo pisatelja. Zato je ves roman obrnjen bolj navznoter kakor navzven — v družbeno dogajanje na našem podeželju koj po vojni. Vsekakor pa se je pisatelju posrečilo, da je pogledal z Južekovimi očmi ali z očmi ljudi, s katerimi je Južek živel, tudi na to: na vojno, na Nemce, na partizane, na osvoboditev, na nove pojave pri nas, kakor je zadrugištvo, in še kaj, ali na vse le toliko, kolikor se je to dotaknilo preprostega kmečkega poba, ki je sicer ves tičal v svoji pogubni strasti. Tudi s tem je povečal Potrč vtis pristnosti, ki je največja odlika njegovega romana.

Pristnost in neposrednost je pisatelj stopnjeval predvsem z iznajdljivimi prijemi v kompoziciji. Ves roman je namreč pripoved v prvi osebi. Začne in zaključi jo Južekov sojetnik in ta nam razkrije razmere, v katerih je po lastnem pripovedovanju živel Hedl: opiše ljudi in obe kmetiji, Hedlovo in Toplekovo, dalje to, kako so preživeli nemško okupacijo, ko so Nemci tik pred umikom ubili Južekovega starejšega brata in požgali domačijo, in kako so zaživali v svobodi, ko je začel doma in v vasi gospodariti Štrafela. S tem nas pisatelj spretno pripravi na razumevanje Hedlovega zločina. To glavno zgodbo pa pripoveduje Južek sam, ki v kajhi v dolgih nočeh brez spanja bolesto razglablja o vsem, kar je doživel in zagrešil. Tudi premore v Južekovi pripovedi je pisatelj premišljeno razporedil: ko se bralcu zdi, da je že tik pred razpletom dogodkov okrog Južekovega uboja, odpelje kaznilniška uprava Južeka na poljsko delo, bralec pa s sojetnikom ugiblje o koncu Južekove zgodbe. To pa je zgolj spreten prijem, ker Južek sam konča svojo pripoved.

Potrčev roman *Na kmetih* je globoko doživeto ter z izrednim občutkom za dogodke in ljudi našega časa napisano delo. To ga navzlic nekaterim ugovorom kritike glede na psihološko utemeljitev posameznih oseb uvršča med najtehtnejša dela s kmečko problematiko v našem slovstvu. Zato je po vsej pravici prineslo avtorju tudi največje priznanje pri nas — Prešernovo nagrado za književnost leta 1955.

Konec prihodnjič

obravnavanja besednih vrst bomo izbrali take posebnosti, kot je imperativ reci, strizi; pregledujem, prepisujem nam. pregledavam, prepisavam; minul in minil, pravilni trpni deležnik glagolov četrte vrste (tu bomo govorili o jota-ciji); preganjali bomo rabo infinitiva v zvezi s predlogom za; izostrili posluh za rabo namenilnika ipd.

In drugi pomen slovnicega pouka, na katerega pozabljamo še bolj? Dijaku naj bo slovnica šola za logično mišljenje. Prav ta namen moramo imeti pred očmi posebno pri stavčni analizi. Zato ne bomo vrtali v dijaka s pre-podrobno besedno analizo, ker je ta navadno že predavatelju samemu zoprna, kaj šele dijaku. *Bolj bomo poudarjali stavčno analizo, ker ta zahteva več logičnega in manj avtomatskega znanja od dijaka; še bolj pa bomo vadili analizo zloženih stavkov, predvsem podredja.* Dijak mora znati logično zgraditi vsako stavčno konstrukcijo s tem, da se zna pravilno vpraševati iz glavnega stavka, da ugotovi pravilno zvezo med stavki ter njihove odnose. Določevanje stopnje in vrste odvisnikov je najboljša šola logičnega mišljenja. Najprimernejši način za tako delo je vejnati način analize. Taka, izrazito logična poglavja v slovnici so še n. pr.: smiselni osebek, raba predpreteklega časa v zvezi s preteklim, postavljanje vejice v zloženem stavku, raba predlogov in sklonov itd.

Nepriljubljenost slovnice med dijaki je v veliki meri tudi posledica dolgočasnih, že davno okorelih, kar tradicionalno utrjenih učnih oblik. Treba bi bilo učni postopek sam spremeniti: povezati ga bolj z življenjem, s prakso — torej nasloniti ga na tekst, ki mora postati sploh izhodišče vsega dela pri pouku materinščine. Zatekati bi se bilo treba tudi bolj k skupinskemu pouku, kar zahteva več samostojnega dela, uporabljati več učnih pripomočkov kot samo knjigo in tablo ter biti skratka iznajdljiv in še enkrat iznajdljiv, pa bi imeli tudi večje uspehe.

Franček Šafar

PISATELJ IVAN POTRČ

Nadaljevanje in konec

Z daljšim pripovednim delom, s kroniko *Zločin* (1955), je Potrč zajel drobec iz zgodovine Komunistične partije Jugoslavije, da bi se kot književnik oddolžil našim revolucionarjem med obema vojnama, ki so v svojem boju izkrjaveli in podlegli nasilju. Vsebine pravzaprav ni veliko. Oba revolucionarja, Djura Djurovića (Djakovića) in Nikola Selimovića (Hećimovića), so v času šestojanuarske diktature konec aprila leta 1929 v Zagrebu aretirali, ju na policiji več dni zasliševali in zverinsko mučili. Nato sta bila v spremstvu dveh orožnikov odpeljana na jugoslovansko-avstrijsko mejo severno od Kozjaka in tu sta ju orožnika pod pretvezo, da sta hotela pobegniti, ustrelila.

To »verno podobo in pričevanje« je pisatelj napisal z zavestjo velike odgovornosti, ki si jo je naložil s težavno in zahtevno nalogo, zato se je na delo vestno pripravil: preštudiral je zgodovinske dokumente in gradivo ter vse okoliščine, v katerih je prišlo do krvavega obračuna, le imeni obeh revolucionarjev je nekoliko precejšnje težave. Djurović zmaguje namreč s svojim doslednim in vztrajnim molkom, tako da se je pisatelj moral omejiti bolj na zunanji, zgolj kronistični opis poti. To je opravil z občutkom za mero.

Čeprav bralec ve, kam vodi pot oba mučenika, ga pisatelj prisili, da osebno prizadet sledi pripovedovanju, ki teče sicer brez izrazitejših zapetljajev.

Tudi kompozicijska plat kronike je bila kočljiv problem. V prvem, četrtem in petem poglavju pisatelj zaobseže predvsem zunanje dogodke na njuni poti v smrt in to je nekakšen okvir kronike. Jedro pa sta drugo in tretje poglavje; tu je pisatelj naslikal človeško podobo obeh revolucionarjev in ovrednotil veličino njenega mučeništva: prvi, Djuro, je zgled velikega revolucionarja komunista, drugi, Nikola, sprva sicer omahuje, a se ob tovarišu vzdigne, da v svoji žrtvi z njim enakovreden omahne v smrt. — Stranske osebe pisatelja niso toliko zanimale, zato jih je izrisal bolj povrh.

To so Potrčeva pripovedna dela v knjižnih izdajah. Razen že omenjenih krajših stvari iz predvojnega časa, ki jih v pregledu nismo upoštevali, je raztresenih precej črtic in novel po revijah in drugih periodičnih publikacijah iz povojnega obdobja in jih pisatelj obljublja izdati v posebni knjigi.

Potrč dramatik. Za dramsko dejavnost se je Potrč začel zanimati že v dijaških letih, ko je pri dramski skupini v Ptuj sodeloval kot igralec in tudi sam režiral Cankarjevo Pohujšanje v dolini šentflorjanski. Skupina je s temi igrami gostovala po ptujski okolici in tako razširjala napredno prosveto po našem podežlju.

Pri snovanju lastne dramatike je predvsem trčil ob problem, dobiti snov iz sodobnega domačega življenja na vasi. Tudi pri pisanju dram ga je vodilo lastno ocenjevanje konfliktov v kmečkem življenju in je tudi tu zapustil že izhrojene poti v slovenski kmečki igri. Iz tegale spoznanja, do katerega je prišel s temeljitim študijem socioloških problemov naše vasi, je izhajal: »Človek je zato človeku volk, ker grunt tako hoče, človek se zato zapija, ker kriza pauperizira kmeta in ker ta kljub garanju, svojem in svojih otrok, ne vidi izhoda iz bede — ne pa, da je človek zato slab, ker se je gruntu izneveril, ali pa da bi grunt zato propadal, ker se človek zapija ali slepari ali ubija. Tako so pisarili vsi idealistični pisatelji, ki jim je bilo predvsem očuvati grunt, ta steber kapitalistične družbe in simbol zaostalosti, četudi za ceno tisočerih tragedij, ki so se dogajale na podežlju.«

Tudi dejanje svoje dramske trilogije je Potrč postavil v domači kraj, čeprav so obravnavani problemi splošno slovenski. V trilogiji je zajel enega najpomembnejših obdobj našega gruntarstva, ki je v desetletjih pred drugo svetovno vojno, med njo in neposredno po njej začel v hude krize: v Kreflovi kmetiji kaže propadanje grunta kot posledico splošne krize kapitalističnega družbenega reda v stari Jugoslaviji, Lacko in Krefli so kriza gruntarstva pod nemško okupacijo, Krefli pa prikazujejo razkroj gruntarstva v novih razmerah socializacije naše vasi po osvoboditvi.

Prve začetke trilogije o Kreflih je po pisateljevem pričevanju iskati v že omenjenih odlomkih Prekleta zemlja in Sveti zakon, ki sta obe nekaki študiji za njene like. »Toda neposredni povod, da sem začel z dramo, so bila moja osebna doživetja ob družinski zapuščinski razpravi... in tako je bila drama Kreflova kmetija odraz domačih razmer.«

Začetno dramo svoje trilogije *Kreflova kmetija* je Potrč napisal že pred vojno, leta 1937, in dobil zanjo nagrado mariborskega Umetniškega kluba. Dramo bi bilo uprizorilo mariborsko gledališče in potlej še osiješko in skopsko, da je ni nekaj dni pred premiero prepovedala Natlačenova cenzura s kratko utemeljitvijo, češ da »vsa drama ruši stebre kmetstva«; prvo dejanje je priobčil nato Ljubljanski zvon, na oder pa je prišla šele jeseni 1946 v Mari-

boru; zanjo je bil pisatelj nagrajen s Prešernovo nagrado za leto 1947 in tega leta je izšla tudi v knjigi.

Drama nima veliko dejanja: Kreflov študent Ivan, »boljševik«, se vrne po prestani kazni domov. Oče Jura, samozavesten, a zapit gruntar, in mati sta ga dala študirat za duhovnika, da bi bilo potlej lažje deliti posestvo med številne otroke. Njune načrte pa podre sam Ivan s svojo ljubeznijo do viničarskega dekleta ter s svojim »brezboštvom« in »boljševizmom«. Nihče, ne oče in mati, ne vsemogočni stric župan, ki mu po svoji smrti obljublja županstvo, ne pater Mirko, ki materi grozi, da bo pred bogom odgovarjala za sina, in drugi ga ne morejo odvrniti od njegovih puntarskih misli pa tudi z bogato gruntarsko hčerjo se ne mara oženiti, da bi rešil zadolženo domačijo. Čedalje bolj se čuti tujca v domači hiši, tako da slednjič nastopi proti domačim: ko se zbero kočarji, težaki in viničarji ob pogrebu občinskega siromaka, ki so ga Krefli spravili ob vse, obtoži gruntarje, da so si z oderuštvom večali bogastvo. Pijani oče tega ne prenese in sina ustrelj.

Dva svetova je postavil pisatelj drug drugemu nasproti v tej svoji drami. Prvega — gruntarskega — zastopa stari Krefl, gruntar, a ne več vaški mogotec Kantorjevega tipa, marveč gruntar v zatonu, gruntar, ki ga drži pokonci le še zaverovanost v nekdanjo mogočnost in nadutost, v resnici pa je njegova veljava že močno omajana: grunt se pogreza v dolgove, da ga še tako brezsrčno izkoriščanje dminarjev ne more več rešiti; hkrati z gospodarskimi pa se zamajajo tudi moralni temelji: Krefl se vdaja pijači in nazadnje celo ubije sina. Branijo pa ta svet izkoriščanja in krivic župan Vilčnik, ki je spraval Ivana v ječo zaradi njegovega »boljševizma«, pater Mirko itd. Drugi, pravičnejši svet napoveduje nedoštudirani študent, mladi Ivan Krefl, socialist po nazorih; avtor je vanj vložil marsikaj iz samega sebe in iz svojega življenja. Ivan nastopi proti gruntarstvu z novimi moralnimi pogledi na življenje in s težnjo po pravičnejši socialno-ekonomski ureditvi ter obsodi gruntarstvo kot preživelo obliko lastnine, saj temelji na krivičnem izkoriščanju. Zato sam samcat v svojem brezupnem boju tragično pade.

Pisatelj je neprizanesljiv do svojih Kreflov in jih brezobzirno do kraja razgalja, hkrati pa kaže, da je grunt vzrok takim nečloveškim odnosom.

Druga drama trilogije *Lacko in Krefli* je doživela krstno predstavo v Mariboru poleti 1948 in naslednje leto februarja jo je postavila na oder tudi ljubljanska Drama; kmalu nato je izšla v knjižni izdaji. Pisatelj jo je posvetil narodnemu heroju Lacku in njegovim sobojevnikom.

Jura Krefl, obubožani gruntar, si je nekoliko opomogel. Kot vdovec začne ljubezensko razmerje z dekle, ki bi se rada polastila grunta. Najstarejša hči Lizika se je poročila z delomirnim zidarjem Šanto; doma pa sta še Franček in Milika. Kmalu po nemški zasedbi naše dežele organizira Kreflov sorodnik Lacko partizane: Franček in Milika se odločno postavita za njegovo stvar, Šanta in Lizika delata za Nemce, spet zaradi grunta, stari Krefl pa se v strahu za domačijo sprva ne opredeli, čeravno je v samem sebi kot kmet na strani Lacka, kmečkega revolucionarja. Dejanje sprožijo Nemci s tem, da obkolijo Lacka. Franček in somišljeniki ga skrijejo pri blokfirerju Vilčniku, a ta ga izda. Franček in Milika vsa v strahu, da bo Lacko povedal, kako se je skrival tudi pri Kreflovih, skleneta zbežati v gozd. To namero izvohata Šanta in Lizika in jo izdasta Nemcem. Zdaj se dejanje naglo razplete: partizani ubijejo izdajalca Vilčnika, Nemci obkolijo Kreflovino, Franček se odpravlja k partizanom, Milika pa bi raje ostala pri očetu, da bi rešila grunt pred

Liziko in deklo, vendar se ob novici, da so Nemci Lacka ubili, odloči za partizane, kamor bosta odšla skupno s Frančkom. Šanta hoče to preprečiti, toda Franček ga ustreli. Nato obema pomaga pri begu — oče Jura Krefl.

Slá po zemljiški lastnini tudi zdaj buri in razdvaja Krefle, vendar se s prihodom Nemcev boj za grunt še zaostri, saj se je treba odločiti za partizane ali proti njim. Ravno pri tem pa je grunt ovira.

Zahtevna dramatska snov je Potrču narekovala svojevrstno zgradbo: prvo dogajanje se razpleta pred gledalci na odru (brezobziren boj med družinsko razbitimi Krefli za grunt), drugo pa se odigrava izven prizorišča (Nemci zasledujejo Lacka, ga zaradi izdajstva ujamejo, zverinsko mučijo in ubijejo). Obe dejanji se prepletata, vendar tako, da je osebno sicer nenavzočni Lacko glavni junak drame, ki usodno usmerja tudi razvoj na odru. S tem kompozicijskim prijemom se je pisatelju posrečilo, da Lacko kot kmečki revolucionar s svojim bojem in predvsem s svojo mučeniško smrtjo pretrése; tudi njegove besede, ki jih je avtor zapisal kot vodilo drami: »Mene boste ubili, ali tega, za kar umiramo, ne boste uničili...« človeka zgrabijo.

Ob Lacku se razkrije tudi človeška podoba vseh Kreflov, predvsem glavni aktivni junak drame, stari Jura Krefl. Skraja je to še vedno trden in samozavesten kmet, ki veruje v Lacka, da je kot kmet nepremagljiv. Potlej pa se ob dejstvu, da mora na nemško povelje zvezati soseda, pa še ob Vilčnikovi grožnji, da mu bodo Nemci zažgali hišo, in ob spoznanju, da ga zapuščajo otroci, nalomi. Ko zve, da Lacka ni več, se spet ujame in pomaga svojima otrokoma, da zbežita iz obkoljene hiše. To naredi Krefla, v prvi drami pijanca, pohlepneža po zemlji in celo ubijalca lastnega sina, simpatičnega. — Njegov sin Franček stopi koj v začetku na pot pokojnega brata Ivana in se zavestno odloči za revolucijo, čeprav tudi njega misel na grunt dolgo zadržuje pred odločnejšimi dejanji; enako ravna tudi sestra Milika, le da je pri njej motiv za to ljubezensko čustvo do Lacka. — Tudi stric Vilčnik, c. kr. stražmojster pod Avstro-Ogrsko in nato župan v stari Jugoslaviji, je dosleden: pod Nemci postane blokfirer in izda Lacka.

Navzlic grozljivemu vzdušju brezobzirnega boja za grunt in nepretrgani nevarnosti, da bodo Nemci še huje pritisnili Krefle, pa ta prvenstveno idejno-politična drama izzveni v primerjavi s prvo optimistično. K temu je veliko pripomogel pisatelj s svojim spremenjenim odnosom do starega Krefla.

Tretji del trilogije *Krefli* je prišel na deske ljubljanske Drame februarja 1952, nato pa so ga nekoliko predelanega uprizorili še v Celju in drugod; leta 1953 je drama izšla tudi v knjigi.

Leto 1948 — obdobje socialistične preobrazbe naše vasi. Stari Jura Krefl je domačijo prepustil sinu Frančku, sam pa si je izgovoril gornji grunt. Tudi tokrat sproži dejanje boj za grunt: oba Krefla, stari in mladi, trmasto odklanjata zadrugo, kamor ju silijo, ker ju po njunem prepričanju hočejo oropati zemljiške lastnine, a tudi zato, ker so na oblasti v vasi ljudje dvomljivih moralnih kvalitét, kakršna sta predsednik Vrtnik in Frančkov brat Ludvik. Le-ta skali Frančkov zakonsko življenje, ko lahko miselno začne razmerje z bratovo ženo Nano, svojo nekdanjo ljubico, vendar se je kmalu naveliča in hoče zdoma. V to trešči še Kominforma, ki Vrtnika in Ludvika do kraja dezorientira; prvemu se celo zazdi, da bi bilo dobro uničiti zadružni dom. Njun pogovor o tem sliši Nana, ujame ga pa tudi Frančkov slaboumni hlapec Juzlek. Ludvik končno odide, za njim pa pobegne še Nana, ki se je sprla z možem. Stari Krefl čedalje bolj spoznava, da bo moral v zadrugo, čeprav

ne s srcem, in išče utehe v vinu. Svojo nakano Juzlek na dan otvoritve izpolni in z dinamitom razstreli dom. Vrtnik nagovarja Kreflovo dekle, naj izpove, da je Franček najel Juzleka za to sabotažno dejanje. A ker dekla ne privoli, ji stori silo. Franček se je medtem odpeljal iskat ženo. Ne najde je, vendar se kmalu sama vrne z dvomljivim zatrdilom, da ga ljubi. Za hlapcem so na Vrtnikovo besedo hoteli zapreti tudi Frančka, toda Nana in dekla izpovesta vsaka svoje, kar Vrtnika pokoplje. Jura Krefl obupa nad kmetijo in seboj in se obesí.

V umetniškem pogledu so Krefli nedvomno najtehtnejše delo v vsej trilogiji, morda tudi v novejši slovenski dramatikski sploh. Potrča je v tej drami pritegnil nadvse pereč problem, ki se je z zmago socialistične revolucije pri nas izrazil v ostrem konfliktu med starim, na smrt obsojenim individualističnim gruntarstvom in novim naprednim kolektivnim gospodarstvom. Spet grunt »drži Krefle, da ne morejo v drugačen čas, to je v svojo gruntarsko negacijo in v socializem, ki ustvarja pogoje za naprednejše, plemenitejše in od grunta neizkrivljene človeške odnose«.

Ob tem predvsem psihološkem in moralnem procesu je pisatelj z vso njemu lastno iskrenostjo in ljubeznijo prikazal svoje Krefle v notranjih bojih in krčih, kakor jim jih je prizadejal novi čas. To in pa globoko etično jedro daje tej drami posebno vrednost. »Etika Potrčeve umetnine je etika dela. Izključno merilo Potrčevih ljudi je njihovo delo. Človek, ki dela in se trudi, Potrču ne more biti nepošten in slab. Vso dramo preveva globoka vera v delo, ki bo človeka poboljšalo, poplemenitilo in dvignilo. To je vera v dobrega in poštenega kmeta, ki ne bo več gruntar, ki bo pa vendarle moral zemljo nadvse ljubiti, ki bo tudi v zadruzi moral trdo poprijeti« (Lojze Filipič).

Iz tega zornega kota se nam zdaj pokaže vsa moralna vrednost Potrčevih junakov. Jura Krefl in njegov sin Franček vesta, da »brez pravih ljudi ne bo boljših časov«. Zatorej vidita v komolčarskem predsedniku Vrtniku, »ki se je vedno po režimih obračal« in »ki ni ne plužil in ne gonil«, ki pa je v svojem boju zoper Krefle zmožen tudi nemoralnih dejanj, ali pa v Frančkovem bratu, na pol doštudiranim Ludviku, površnežu, slabiču in neznačajnežu, nujno le sebične koristolovske režimske priganjače (kakrašen je bil v prejšnjih dveh dramah Vilčnik), ki ju s čevkanjem o boljšem življenju v zadruzi, za kar seve v začetku še ni nobenih otipljivejših dejstev, hočejo spraviti v ob njuno lastnino, ob zemljo, za katero sta se vse življenje na mrtvo pehala.

Ali tudi Krefli izzvene navzlic tragičnemu, dasi logičnemu koncu Jura Krefla optimistično. Na koncu spregovori ljudstvo in pomete z Vrtnikom; tako vemo, da bo iz svoje srede izbralo take, ki bodo s svojo poštenostjo poroštvo za lepša pričakovanja v prihodnosti. In Potrč jih tudi vidi: to je simpatičen predstavnik vaškega proletariata Gočlov, ne sicer glasen človek in tudi revolucionar ne, vendar človek, ki v svoji preprostosti in poštenosti sluti, da je pred njim v zadruzi lepše življenje, kakor ga je imel nekoč kot Kreflov hlapec. Enako odmeva veselje ob slutnji boljših časov tudi iz sproščenega smeha njegove Tile, kočarke. Pa tudi Franček, ki na koncu spozna, da je krivda tudi na njem, ker je dotlej stal ob strani družbenega dogajanja, bo lahko kdaj dober zadružnik ali celo predsednik zadruge.

Oblikovno je Potrč gradil svojo trilogijo nadvse svobodno. »Ali eno je dramska oblika, drugo je življenje, ki ga moraš oblikovati. Zame je bilo drugo vedno primarneje od prvega, saj me je vedno življenje sililo, da sem ga začel izpovedovati v dramski obliki. Vsako življenje si ustvarja svoje oblike, kakor si vsako umetniško izpovedovanje išče svojega izraza.« Zatorej

namerno ne upošteva dramaturških zakonov in to dela vtis, kakor da so njegove drame razbite. Kritika mu je očitala tudi prenatrpanost z dogodki, kar takisto trga gledalčevo pozornost na več problemov. Toda kljub takim in podobnim ugovorom pomeni Potrčeva trilogija v celoti veliko obogatitev slovenske dramatike predvsem v vsebinskem pogledu, saj je na oder postavil ljudi iz našega razgibanega časa v usodnem spopadu z neustavljivim družbenim razvojem.

Na robu je treba še omeniti, da je Potrč za potrebe partizanskih mitingov na Gorenjskem 1944 napisal pod psevdonimom Janez Šolar kratek prizor Izdajalec o kmetu, »mevžasti in hlapčevski duši«, ki iz strahu zase in za svoj grunt izda partizane, njegova žena, zavedna Slovenka, ki jih je skušala rešiti, pa pade. In še to, da je Herbert Grün dramatiziral Potrčev Zločin.

Poleg teh dveh pglavitnih zvrsti svojega literarnega ustvarjanja, epske in dramske proze, je Potrč napisal marsikaj pomembnega: za dnevno časopisje in revije nekaj temperamentnih člankov in polemik o vprašanih umetniškega ustvarjanja, predvsem z idejne plati, nekaj krajših stvari za otroke (tudi že pred vojno), več toplih člankov o naših herojih, dalje je prevedel kitajske in korejske pravljice, uredil Zapiske brigadirjev, Aškerčeve pripovedne pesmi, v okviru Mladih potov usmerjal mlade pisatelje itd. Vendar količkaj nadrobnejše obravnavanje vsega tega že presega okvir pričujočega pregleda njegovega dela.

Pisateljsko delo pomeni Potrču težavno in odgovorno družbeno nalogo. Že koj prva njegova dela razodevajo, da se je kot umetnik jasno zavedal, kaj mu nalaga čas in njegov poklic: z vso osebno prizadetostjo spričo pretresljive usode ljudi ter z ljubeznijo do vseh zatiranih skuša bralcu povedati, zakaj je življenje tako mračno in brezupno, hkrati pa s svojim sovraštvom do zatiralcev budi v njem odpor do takega življenja in ga hrabri za jutrišnji boj, v novejših delih pa spet drži ogledalo svojemu času, ko prikazuje življenje v vsej mnogoterosti in pestrosti družbenih problemov, kakršni vselej nastopajo ob tako važnih zgodovinskih prelomnicah.

V svojem razvoju se Potrč ni veliko spreminjal in je ostal vseskozi dosleden in premočrten na svoji poti. Le bogatilo ga je trdo življenje, da je od zgolj socialne usmerjenosti v začetnih delih slednjič prodril tudi v notranje življenje, ko se je srečal s človekom, kakor je to označil Miško Kranjec.

Pri pisanju se omejuje na bistveno, od tod jedrnatost in zgoščenost njegovega sloga. Zavestno se ogiba obširnih opisov in se nikjer ne izgublja v nadrobnostih. S kratkimi, skorajda skopimi besedami hoče povedati čimveč. Vendar ne zanemarja nadrobnosti, če so značilne in potemtakem potrebne, da pridobi pripoved več plastičnosti in prepričljivosti.

Vselej in povsod izhaja iz svojih ljudi in krajev, ki jih pozna do zadnjih vlaken. Življenje opisuje, »kakor ga je sam videl, skoraj po spominu«, ter ničesar ne olepšuje ali ponareja. Zato mu je pripoved jasna in preprosta, kakor je preprosto tudi življenje, ki ga upodablja. Snov suvereno obvlada in to daje njegovim delom vtis neposrednosti in pristnosti. Realist je, prepričan in dosleden. Ne išče nenavadnih ljudi, ampak jih jemlje kar iz srede življenja. Skrajno varčno, z nekaj potezami jih predstavi in že zažive pred bralcem v vsej življenjski polnosti. Še prav posebej velja to za roman Na kmetih in dramo Krefli. Tudi kmečko pokrajino, prizorišče svojih del, plastično upodablja, da bi bilo kraje mogoče ugotoviti tam okrog Ptuja.

Vtis popolne skladnosti med vsebino in obliko stopnjuje Potrč še s svojim jezikom. Izreden posluš ima za izražanje svojih ljudi. Resda bi mu strog slov-

ničar v začetnih delih očital marsikako nepravilnost, a je pisatelj take spodrsaljaje naredil največkrat hote, ker njegovi ljudje pač tako govorijo. Pozneje je takega odstopanja od slovniških norm čedalje manj. Stavke rad gradi nena-
vadno, večkrat preseka misel z vrinjenimi stavki, da se še poveča tempera-
mentnost njegovega pisanja.

Tako dobesedno prenaša živo govorico v svoja dela, da jih je brez posebnih težav mogoče brati v njegovem domačem narečju. Jezik mu poje, včasih resda nekam trdo, ali tudi v taki neblagoglasnosti poje. Obilo rabi lokalizme, ki pa se trdno vraščajo v delo, da niso v škodo, temveč le še večajo prepričevalnost. In še nekaj je treba ugotoviti: tujk in izposojenk ter papirnatih izrazov Potrč ne rabi. Zato mu je jezik živ, resnično ljudski in pristen.

Slikovita so tudi rekla, ki jih pisatelj polaga na jezik svojim ljudem v tako obilni meri, da si podobe in primere gosto sledijo. Nekaj primerov: Kre-
ganje je njihov kruh (Kočarji), vola sta bila pretaknjena, da sta imela cele jarke med rebri (Svet na Kajžarju), se držijo ko na pepelnično sredo (Lacko in Krefli), Toplečka je že na tešče kokodakala, samo da bo tokrat mlada znesla (Na kmetih), tudi mati niso hodili k fajmoštru po besede (Na kmetih) itd.

Enako je tudi z imeni junakov, ki jih dosledno navaja v narečni obliki: Draša (Andrej), Franča, Franček (Franc), Tunika (Tončka), Gera (Jera), Hanika (Ivanka) itd. Isto velja tudi za priimke in krajevna imena.

Pa še marsikaj bi bilo mogoče odkriti ob vsebinskem, idejnem, oblikovnem in jezikovnem bogastvu, ki ga vsebujejo Potrčeva dela. Te kvalitete so pripo-
mogle, da je nekaj njegovih stvari prevedenih tudi v druge jezike: Na kmetih v srbohrvatski in italijanski jezik, pripravljen pa je tudi angleški prevod; prav tako sta izšli v srbohrvatskem jeziku Svet na Kajžarju in Zločin.

Potrč še ni rekel zadnje besede. Tole pa je vendarle že mogoče z vso zanesljivostjo zapisati o njem: kot človek in pisatelj je vseskozi revolucionar in bojevnik za novo vsebino in nove oblike življenja. In zvest svojim spo-
znanjem, do katerih se je dokopal, piše iz globokega, razredno pogojenega humanizma, ki ga navdihuje vera v tvorno moč ljudstva in v njega prihodnost.

Literatura: Potrčevi osebni podatki, intervjuji in pogovori z njim, objavljeni v dnevnem časopisju, poročila in kritike v dnevnem in revijalnem tisku ob izidu njegovih knjig in ob uprizoritvi njegovih dram, članki v gledaliških listih ljubljanske Drame, mariborskega Slovenskega narodnega gledališča in celjskega ljudskega gle-
dališča.

Tone Turičnik

POGOVORNA METODA PRI POUKU SLOVENŠČINE

Šolo je treba približati življenju! Taka in podobna gesla je slišati na vsakem sestanku, ki ima tako ali drugačno zvezo s šolo ali s šolstvom. Mnogo-
krat je ta trditev vržena v tri dni in zaradi mode med stanovsko in nestanovsko poslušalstvo, le redkokdaj pa ima stvarno in bogato ozadje, katerega ostvaritev bi pomenila res novo stopnjo v tem zblizanju.

To velja tudi za slovenščino. Zahteva, da je treba pouk materinega jezika na osnovni šoli približati vsakdanji potrebi (po vsebini in načinu posredovanja), ni več nova, zato že mnogi učitelji slovenščine, ki ugotavljajo iz dneva v dan